

slušati, koji su smrtno umorni od slušanja takvih obrana. Jer Crkva nije apstrakcija, Crkva nije tek apstraktni zbir ljudske svetosti: Crkva su svi ljudi koji su, sa sakramentom krštenja na duši, i noseći u srcu Vjeru koju je kvalificirano crkveno Učiteljstvo vazda naučavalo, kroz ovih dvadeset stoljeća prošli krvavom i uprljanom korom ove dobre zemlje, grešni i sveti, progonitelji i progonjeni, mučitelji i mučenici, hodajući i padajući na tragu Riječi Božje, u ovoj našoj historiji gdje »Bog piše ravno po krivim crtama«.

BERITH

SUDJELOVANJE VJERNIKA U MOLJENJU ČASOSLOVA

Redovno svakodnevno crkveno bogoslužje sastoji se od Euharistijske žrtve i dnevnih časova. U euharistijskom slavlju kontakt vjernika s Bogom je dublji i stvarniji, ali u molitvi Časoslava može biti intenzivniji i življi.

Ritam crkvene godine i sadržaj svetkovanja svetih misterija dolazi obilnije od izražaja u promjenljivim djelovima Časoslava nego li u tekstovima misnog obreda.

Kroz povijest

U prvim vjekovima kršćanstva Časoslov je bio molitva zajednice vjernika. Obaveza sudjelovanja u moljenju Časoslava nije bila drukčija za svećenike nego li za vjernike.

Hodočasnica Heterija u 4. stoljeću (oko g. 393) ovako opisuje zajedničko moljenje Časoslava u Jeruzalemu:

»Svakog dana pred zoru otvore se sva vrata crkve Kristova uskrsnuća. Sakupe se u crkvi svi monasi i djevice. Ali ne samo oni nego također i laici, muškarci i žene. Sve do svanuća pjevaju se himni i psalmi s antifonama. Iza svakog himna je molitva. Nekoliko svećenika i đakona predvodi molitvu... Oko šeste ure (podne) sakupe se opet svi u crkvi te pjevaju psalme s antifonama. Biskup predvodi molitvu... Za devetu uru (3 s. popodne) čini se slično kao za šestu... Za Večernju se opet sakupe svi u crkvu Kristova uskrsnuća. Užegu se sve kandele i vošta-

nice te bude veličanstvena rasvjeta. Pjevaju se »lucernalni« psalmi s antifonama kroz dulje vrijeme. Pri kraju se pozove biskup. Kad on i svećenici sjednu na svoje mjesto pjevaju se himni. Kad biskup ustane, đakon u molitvi spominje potrebe pojedinaca . . . «

Što je kroz povijest kršćanstva za unapređenje pobožnosti vjernika značilo sudjelovanje u moljenju časoslova opisuje papa Pijo XI u apostolskoj konstituciji »Divini cultus sanctitatem«:

»Ove zajedničke molitve — najprije prozване opus Dei, a onda officium divinum, kao dužnost koju treba svaki dan Bogu iskazati — vršile su se nekad noću i danju uz veliko sudjelovanje vjernika. I doista je divno koliko su za njegu pobožnosti kod puka još od davnine pridonijele one jednostavne pjesme koje su resile svete molitve i liturgijski čin. Osobito se u starim bazilikama, gdje je biskup, kler i puk naizmjenice pjevao slavu Bogu, ima pripisati liturgijskom pjevanju (kako nam svjedoči povijest) da su mnogi od barbara prihvatili kršćansku vjeru i civilizaciju. U crkvama su protivnici katoličke stvari dublje upoznavali dogmu o općinstvu svetih . . . U Milanu su heretici prigovarali sv. Ambroziju da općarava mnoštvo liturgijskim pjevanjem koje je potaklo sv. Augustina da prihvati Kristovu vjeru. Konačno su se crkvama, gdje je gotovo čitav grad sačinjavao veliki kor, graditelji, slikari i kipari pa i sami učenjaci po liturgiji upoznavali s bogoslovskim stvarima u velikoj mjeri, kako se to još danas može jasno vidjeti iz spomenika srednjeg vijeka« (br. 2).

Nažalost to skladno jedinstvo klera i vjernika u molitvi nije ustrajalo kroz cijelu povijest Crkve. Do našeg vremena doprli su samo neznatni tragovi. Časoslov je ostao molitva klera, a za vjernike su se — mjesto psalama, himana, nadahnutih čitanja i molitava — tražile i pronalazile druge pjesme, pobožnosti i molitve koje nisu gotovo nimalo usklađene s ritmom crkvene godine, sa svetkovanjem svetih misterija, s liturgijskim činima kod kojih vjernici prisustvuju.

To se isto bilo dogodilo i sa sudjelovanjem vjernika kod sv. Mise, no na tom području je liturgijska obnova uložila i ulaže najveće napore i mnogo se toga popravilo.

Kako je kod nas danas?

Činjenično stanje i problematiku sudjelovanja vjernika u moljenju časoslova kod nas u Hrvatskoj pred početak II Vatikanskog sabora iznio je naš list ukratko, ali sasvim otvoreno:

— Kako li je malo mjesta u našoj zemlji gdje možemo čuti skladno pjevanje psalama bilo na liturgijskom bilo na živom jeziku! Daleko smo se udaljili od onoga što je jezgrovito opisao naš zemljak sv. Jeronim, najveći učitelj u proučavanju sv. Pisma: »Kud god okreneš, orač držeći ručicu od pluga pjeva Aleluja. Uznojeni žetelac o psalmima osvježuje sile. Vinogradar, dok obrezuje lozu zavnutim srpom, pjeva nešto od Davida« (PL 22, 491). Uza sve što su pape našeg stoljeća nastojali da unaprede svečano pjevanje Časoslova u katedralama, sjemeništima, samostanskim, pače i župskim crkvama, svjedoci smo ne napretka nego opadanja ovog zajedničkog pjevanja na našem tlu. Nije poznato da je koralna služba u ijednoj katedrali u našem stoljeću napredovala, a sigurno se i broj župa jadranskog područja, na kojima se Časoslov djelomično pjeva, smanjio. Začudo. A papa Pijo XI postavio je kao glavni cilj čestog pjevanja u sjemeništima obnovu koralne službe: »U sjemeništima i ostalim naučnim kućama koje služe jednom i drugom kleru treba da bude kratka ali česta, gotovo svagdašnja, pouka o gregorijanskom pjevanju i crkvenoj glazbi... Tako će opsežniji i potpuniji odgoj jednoga i drugoga klera u liturgijskoj glazbi bez sumnje postići da se koralna služba opet podigne do nekadašnjeg dostojanstva i sjaja. Ta koralna služba je ponajglavniji dio bogoslužja« (Ap. konst. Divini cultus, Documenta pontif. I, 63). Što mi činimo a što možemo učiniti da pjevanje nadahnutih pjesama opet oživi? Ovdje bi veliku ulogu imali kontemplativni redovi kojih kod nas ima vrlo malo. Već prije rata bila je pokrenuta akcija za povratak benediktinaca. Nešto malo se učinilo, ali ovaj pothvat nije naišao na opće razumijevanje. Ulogu kontemplativnih redova trebali bi nadomjestiti drugi redovi. Da li je moguće nešto učiniti da vjerni puk sudjeluje nedjeljom u pjevanoj Večernji (Vesperae) kako to želi Pijo XII u enciklici »Mediator Dei« (Documenta pontif. I, 146) i kako to naređuje Uputa o sv. glazbi i sv. liturgiji (Documenta pontif. II, 86)? (Služba Božja, 1962, br. 2, str. 52—53).

Činjenično se stanje nije u ovom pogledu kroz posljednjih osam godina gotovo nimalo promijenilo uza sve što su mnogi problemi otpali, posebno glavni problem liturgijskog jezika, jer je sada dozvoljeno moliti Časoslov na živom jeziku uvijek kad god vjernici kod te molitve sudjeluju.

Zahvat II Vatikanskog sabora

Na svim područjima crkvenog života koncil je pokušao uočiti i naglasiti ulogu svih članova otajstvenog tijela Kristova, klerika i običnih vjernika. Posebno je to učinio za područje liturgijskog života.

Što je sveti sabor odredio u pogledu uloge vjernika kod moljenja Časoslova?

Pogledajmo na ono što je najznačajnije.

Najprije iz *konstitucije o sv. liturgiji*:

»Od stare je kršćanske predaje božanski oficij tako uređen da se slavljenjem Boga posveti čitav tok dana i noći. Kada tu divnu pjesmu pravilno obavljaju svećenici i ostali, odlukom Crkve za to određeni, ili kad je na odobreni način mole vjernici zajedno sa svećenikom, tada je to doista glas same Zaručnice koja govori Zaručniku, što više, to je molitva koju Krist sa svojim tijelom upravlja Ocu (br. 84).

Stoga koji to čine, oni svi vrše i službu Crkve i diocinici su najveće počasti Kristove Zaručnice, jer slaveći Boga stoje pred Božjim prijestoljem u ime Majke Crkve (br. 85).

U obnovi koja će se izvršiti neka se tako prilagodi časno vjekovno bogatstvo rimskog oficija da se obilnije i lakše mogu njim služiti svi kojima se daje u ruke (br. 90).

Neka pastiri duša nastoje da nedjeljom i o većim blagdanima obave u crkvi zajednički glavne časove, naročito Večernju. Preporučuje se i svjetovnjacima da mole božanski Časoslov, bilo sa svećenicima bilo međusobno okupljeni, dapače i svaki za se (br. 100).

Bilo koji klerik s obavezom božanskog oficija, ako ga moli na narodnom jeziku sa skupinom vjernika, udovoljava svojoj obavezi« (br. 101, § 3).

U vezi s tim odredbama konstitucije o sv. liturgiji donesene su mnoge konkretne smjernice.

Tako *Uputa o glazbi u svetom bogoslužju* od 5. ožujka 1967. određuje:

»Neka se vjernici pozivlju i prikladnom poukom odgajaju da nedjeljom i blagdanom mole neke dijelove božanskoga Časoslova, naročito Večernju, ili druge Časove, prema običajima mjesta i zajednica. Vjernici, naročito izobraženiji, neka se zgodnom poukom općenito upućuju, da u svoje molitve unose psalme, shvaćene u kršćanskom smislu, da se tako postepeno privedu većoj uporabi i uživanju javne molitve Crkve (br. 39).

Ta će se stvar posebno preporučivati članovima instituta koji su zavjetovali evanđeoske savjete, da odatle crpe obilatije blago kojim će promicati svoj duhovni život. A dolikuje da oni po mogućnosti glavne časove i pjevaju, te tako u punijem smislu učestvuju u javnoj molitvi Crkve (br. 40).

Budući da konstitucija o sv. liturgiji predviđa da se kod božanskog Časoslova vjernici, redovnice i članovi drugih instituta koji su zavjetovali evanđeoske savjete služe narodnim jezikom, treba se na zgodan način pobrinuti da se pripreme napjevi koji će se upotrebljavati kod pjevanja božanskog Časoslova na narodnom jizeku« (br. 41).

Za praksu, posebno za otvaranje mogućnosti da Časoslov postane opet svjesna i doživljena molitva cijele kršćanske zajednice mada sve su značajne odredbe *Druge upute za ispravno provođenje konstitucije o sv. liturgiji* od 4. svibnja 1967. godine:

»Kod Pahvala i Večernje, kad se obavljaju uz sudjelovanje puka, mjesto poglavlja (capitulam) može se uzeti duži odlomak iz Sv Pisma, i to npr. iz Matutina ili Mise dana. Ako je prikladno, doda se kratka homilija. Prije molitve može se izmoliti »molitva vjernika«, osim ako neposredno slijedi Misa. Kada se to izabere jedan od prvih psalama, zatim kantik i zadnji psalam; kod Večernje se od pet psalama mogu slobodno izabrati bilo koja tri (br. 21).

Kad se Povečerje obavlja s pukom, uvijek je dozvoljeno uzeti psalme nedjelje« (br. 22).

—0—

Mnogo razloga ima koji nas sile da angažiramo sve svoje snage oko liturgijske obnove u cjelini, posebno na ovom najzanemarenijem području, a prije svega da u

ključimo sve one koji su Kristovi u iskorištavanju jednog od najeminentnijih sredstava posvećenja. Možda nehaj u nastojanju da vjernike uključimo u crkvenu molitvu govori dosta rječito protiv nas svećenika: da molitva Časoslova ne znači ni nama samima baš mnogo.

Biblijsko nastojanje oko povraćanja kršćana na izvore istine i milosti mora nas potaknuti da sve više cijesimo nadahnute molitve.

Suvremeno nastojanje da u Crkvi svaki pojedinac vrši svoju ulogu mora nas dovesti do zaključka da prije svega liturgiji, ne samo u sv. Misi nego jednako i u božanskom Časoslovu, mora svojski sudjelovati.

U usporedbi s onim što treba učiniti do sada nismo gotovo ništa učinili. A vrata su nam širom otvorena. Glavne zapreke su otklonjene. Čim bude dovršena reforma Časoslova, trebalo bi ga u cjelosti bez oklijevanja prevesti na hrvatski. Već sada treba misliti na melodije.

Laude i Vespere za nedjileje i blagdane štampane su u »Bogoslužju« (Makarska 1965), a psalmi i himni Vespere za iste dane također i u knjižici »Slavimo Gospodina« (Makarska 1965).

Na ovom najzanemarenijem području liturgijskog života treba odmah započeti s radom.

Taj je rad doduše vrlo težak, ali je njegov plod vrlo dragocjen:

»Bude li se to tačno izvršivalo, svi će oni koji pravilno pjevaju, pokazujući divno jedinstvo svojih duša u klanjanju Bogu i uredivši dva dijela kora, natjecati se s onim vječnim slavospjevom Serafa koji pjevaju jedan za drugim: Svet, Svet, Svet« (Apostolska konstitucija »Divni cultus sanctitatem« br. III).

Fra JURE RADIĆ

HIMNI NOVOG ČASOSLOVA

Uvod IV gl. Uredbe o svetom bogoslužju II vaticanskog sabora glasi: »Veliki svećenik novog i vječnog zavjeta, Krist Isus, uzimajući ljudsku narav, uveo je u ovo zemaljsko progonstvo onu pjesmu koja se u nebeskom dvoru pjeva po sve vijeke. On sa sobom svu ljudsku zajednicu sjedinjuje i sebi pridružuje u pjevanju tog božanskog slavospjeva. Tu svoju svećeničku službu Krist